

Переосмислення місця та ролі трудового виховання в сучасних умовах потребує формування нових підходів до його реалізації, спеціальної підготовки учителя, а також детального аналізу історичного вітчизняного та зарубіжного досвіду у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Программы 3-летних педагогических курсов. Материалы к III Всеукраинской педагогической конференции. – Харьков: Червоний шлях, 1924. – 86 с.
2. Учебный план 3-х летних педагогических курсов для подготовки работников социального воспитания. – Харьков: Тип. Наркомпроса, 1932. – 15 с.

УДК 371. 134: 373.3

Л.М. Покорна

КУЛЬТУРОЗНАВЧА СПРЯМОВАНІСТЬ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті досліджується впровадження іноземної освіти при формуванні соціокультурної компетенції засобами дисциплін практичних і теоретичних циклів під час підготовки вчителя початкових класів.

Introduction of the foreign education by means of practical and theoretical disciplines while forming social and cultural competence in English teacher of primary school is investigated in the article.

XXI століття оголошено Радою Європи віком поліглотів. Саме життя дає новий імпульс до міжнародної взаємодії, створюючи передумови для модернізації національних систем мовної освіти. Розвиток міжнародних відносин, відкриття кордонів, розповсюдження новітніх комп'ютерних технологій сприяють посиленню уваги до вивчення іноземних мов, зокрема англійської.

Основним принципом оновлення змісту навчання іноземної мови сьогодні є наповнення соціокультурної компетенції міжкультурним підходом. Нове соціальне замовлення суспільства сьогодні полягає в тому, щоб навчити учнів іноземної мови як засобу міжкультурної комунікації, як способу пізнання загальнолюдської культури, підготувати студентів до толерантного сприйняття чужої ментальності, яка визначає їх поведінку і очікування подібного від співрозмовників.

Підготовка вчителя англійської мови початкових класів є актуальною проблемою освіти України, оскільки вивчення іноземної мови розпочинається в другому класі, а іноді вже у дитячих садках. Це відповідає світовій тенденції інтеграції, інтернаціоналізації освіти, що йде в руслі Болонського процесу. Для цього майбутній учитель англійської мови початкових класів повинен повною мірою володіти не тільки мовною і мовленнєвою компетенцією, але і соціокультурною, адже він виконує надскладне завдання – формування нового покоління громадян світу.

Питанням вивчення соціокультурної інформації на уроках англійської мови займалися такі вчені: А. А.Миролюбов, В. В. Сафонова, Л. Н. Яковлева, Н. Ф. Бориско, Л.Г. Веденіна, С.Ю. Ніколаєва та інші [3; 6; 7; 13; 2; 4]. Сучасна методична література розкриває окремі питання досліджуваної проблеми. Однак, у чинних програмах відсутня чітка орієнтація на засвоєння соціокультурної інформації у вищих освітніх закладах. Практика вивчення рідної та іноземної мов нерідко характеризується ізольованістю однієї мови від іншої. В результаті студенти не відчують певних зв'язків між культурами і тому їх соціокультурне мислення обмежене.

Нам імпонує думка Е. І. Пасова про те, що навчання – це лише один із аспектів освіти [5: 24]. Якщо освіта – це результат того, що набула, засвоїла людина в процесі пізнання, розвитку, виховання та навчання, то навчання – це формування умінь та навичок для конкретних прагматичних цілей, при цьому змістом навчання є ті самі уміння та навички. Тому відмінність в термінології між навчанням іноземних мов та іншомовною освітою досить значна. Значення терміна “іншомовна освіта” значно багатше та важливіше, ніж “навчання”. Іншомовна освіта є тією частиною загальної освіти людства, якою студент може оволодіти в процесі комунікативного іншомовного спілкування, а в умовах навчання його моделювання в комунікативних ситуаціях.

Отже, актуальність даної статті зумовлена: соціальними вимогами формування творчої особистості; сучасними тенденціями розвитку суспільства; невисоким рівнем сформованості у студентів умінь сприймати, відтворювати і застосовувати елементи соціокультурної інформації. Її задача – дослідити впровадження міжкультурної освіти засобами іноземних мов, які вивчаються, маючи за мету розвиток культури розуміння і толерантного сприйняття культури, традицій і звичаїв інших народів.

Культурознавчу спрямованість як основу формування соціокультурної компетенції прийнято розглядати в наступних аспектах: культурна спадщина, культурна ідентичність і ментальність народів, мова яких вивчається; міжкультурні аспекти комунікативної поведінки членів культурного співтовариства; соціокультурні норми поведінки в умовах міжкультурного спілкування. Однак якщо розглядати культурознавство як теоретико-прикладну галузь у сфері мовної педагогіки, то воно набуває додатково цілий ряд соціально-педагогічних і методичних функцій. По-перше, воно вивчає загальнотеоретичні основи розвитку полікультурної мовної особистості майбутнього вчителя в процесі паралельного вивчення мов, культур та цивілізацій. По-друге, воно сконцентроване на ціннісно-орієнтаційному змісті культурознавчої освіти засобами мов, що вивчаються, з урахуванням їх соціокультурного контексту.

У рамках соціокультурного підходу до навчання іноземної мови під міжкультурним спілкуванням розуміють функціонально зумовлену комунікативну взаємодію людей, які виступають носіями різних культурних спільнот у силу усвідомлення ними або іншими людьми їхньої приналежності до різних геополітичних, континентальних, регіональних, релігійних, національних та етнічних спільнот, а також соціальних субкультур. Мовленнєві партнери в умовах міжкультурної взаємодії, відповідно, можуть відрізнитись один від одного у відношенні до ціннісно-орієнтованого світогляду, образу та стилю життя, моделей мовленнєвого і немовленнєвого спілкування.

Соціокультурна/культурознавча освіта засобами мов, що паралельно вивчаються, є необхідною умовою для підготовки до міжкультурного спілкування. Але воно може бути ефективним лише в тому випадку, якщо цей тип освіти здійснюється з урахуванням таких принципів як принцип дидактичної культуровідповідності, принцип діалогу культур і цивілізацій. Згідно з даними принципами, під час відбору фактів і подій культури, способів їхньої інтерпретації потрібно визначити ціннісний зміст, а потім ціннісне значення матеріалів, що відбираються для формування в учнів неспотворених уявлень про історію та культуру народів, варіативність їхніх стилів життя та культурозбагачувальних взаємовпливів.

Принцип діалогу культур та цивілізацій звертає увагу на необхідність аналізу культурознавчого автентичного матеріалу з точки зору потенційних можливостей його використання під час моделювання у студентів такого культурного простору, занурення в який будується за принципом кола культур і націй. При формуванні комунікативної компетенції за рахунок соціокультурного та країнознавчого компонентів даний принцип вимагає відповіді на питання про те, наскільки реально створюються умови для полікультурного та білінгвістичного розвитку мовної особистості студентів, для їхнього усвідомлення себе як культурно-історичних суб'єктів, які є носіями та виразниками не однієї, а цілого ряду взаємопов'язаних культур, для їхньої підготовки до виконання у суспільстві

ролі культурного посередника в ситуаціях міжкультурного спілкування, для розвитку у них планетарного мислення та етики поведінки, а також таких якостей як соціокультурна спостережливість, культурне неупередження, готовність до спілкування в іншокультурному середовищі, мовний та соціокультурний такт, мовленнєвий етикет.

Формування у студентів цих якостей засобами мов, що вивчаються, повинно будуватися на основі контрастивно-порівняльного співвивчення культур і націй в контексті їхнього безпосереднього та опосередкованого історико-культурного взаємовпливу. Безумовно, принцип діалогу культур і цивілізацій передбачає також, що під час формування культурного простору в умовах іншомовного навчального спілкування використовується соціокультурний та країнознавчий матеріал про рідну країну, що дозволяє розвивати у молодших школярів на основі рідної культури уявлення про іноземну мову в іншомовному середовищі, а не лише на її опорі під час формування уявлень про іншомовне культурне суспільство, бо, як відомо з практики міжкультурного спілкування, нам постійно доводиться не лише інтерпретувати через культуру, але й являти собою власну культуру. Тому рідний світ учня не лише не повинен ігноруватись під час вивчення іноземної мови, але і враховуватись під час відбору культурознавчого наповнення сучасних підручників та посібників з іноземної мови.

Формування соціокультурної компетенції у студентів спеціальності “Початкове навчання. Спеціалізація: вчитель англійської мови молодших класів” відбувається протягом усіх п’яти років навчання. Починаючи з практичного курсу англійської мови, котрий представлений зразками сучасної англійської та американської літератури, тематичними діалогами, що ілюструють мовленнєвий етикет. Вони дають уяву про історію та культуру англомовних народів, стилі їх життя, особливості спілкування, звичаї та традиції.

Кожний теоретичний курс так само робить свій внесок у розвиток у студентів соціокультурної компетенції. Історія англійської мови розширює філологічний кругозір студентів, надає відомості про індоєвропейську родину мов, давні і сучасні германські мови. Еволюція мови вивчається з урахуванням екстралінгвістичних особливостей на тлі історичних, соціальних, економічних, культурних подій, які переживав англійський народ протягом тисячоліть. Лексикологія, що вивчає етимологію англійського словника, не може не торкатися питань християнізації кельтів і бриттів, міграції народів, набігів вікінгів, Норманської навали, культурного впливу європейських країн епох Ренесансу. У курсі порівняльної типології англійської та української мов усі порівняння здійснюються на широкому ілюстративному матеріалі, вибраному з художніх і публіцистичних творів англомовних авторів та їх українських перекладів чи з творів українських письменників. Теорія і практика перекладу навчає правилам відтворення різних назв, зокрема географічних, інтернаціоналізмів, реалій суспільно-політичного життя, усталених та ідіоматичних виразів англійської й української мов.

Література країни, мова якої вивчається, знайомить студентів з основними явищами історії англійської літератури, починаючи з її виникнення і закінчуючи сучасністю. Розглядається становлення і розвиток літературних напрямків, своєрідність літературної боротьби у різні історичні епохи. Спеціальна увага приділяється національній специфічності англійської літератури.

Студентам також пропонується спецкурс англомовної дитячої літератури, у якому творчість письменників-класиків аналізується лише частково, розглядаються ті твори, які були створені для дітей. Проте пізнавальні завдання цього курсу включають прагнення знайти місце і визначити роль і значення того чи іншого письменника, який створює книжки про дітей і для дітей, того чи іншого твору в історії розвитку дитячої літератури у загальному процесі розвитку й становлення світової літератури. Цей спецкурс переслідує також виховне завдання, настільки необхідне для майбутніх вчителів англійської мови початкових класів. У фольклорі країни мають відображення нехитрі прагнення дорослого виховати дитину. Ці прості форми і формули моральних настанов дивовижно живучі. Дитяча література нерозривно пов’язана із завданнями виховання. Не випадково, що вона внаслідок цього має

повчальний, дидактичний характер. Це вдосконалений жанр балади у творчості С. Колріджа, Р. Бернса, О. Уайльда, Р. Кіплінга, національний фонд казок, написані для дітей, романи Д. Дефо та Дж. Свіфта, які стали читом для дорослих, лимерики Ед. Ліра, пригодницька література та інші.

Країнознавство у робочому плані підготовки студентів даної спеціальності є дисципліною, котра безпосередньо призначена меті вдосконалювати соціокультурну компетенцію, знайомити їх з реаліями сучасного життя Великобританії та США, розвивати вміння комунікації в типових ситуаціях, враховуючи специфіку правил поведінки в англійськомовних країнах та закони політкоретності. Курс країнознавства сприяє комплексній реалізації цілей навчання іноземної мови: виховної, загальноосвітньої, практичної. Формування у студентів лінгвокраїнознавчої компетенції передбачає цілісну систему уявлень про національно-культурні особливості країни, що дозволяє асоціювати з мовною одиницею ту ж інформацію, що і носії мови, і досягти у такий спосіб повноцінної комунікації.

Процес вивчення культури країни, мова якої вивчається, важко визнати ефективним у достатній мірі, якщо він призводить лише до формування у студентів конкретних соціокультурних та країнознавчих уявлень про країни, мови яких вивчаються, народів і спільнот, але не стимулює формування і розвиток у студентів стратегій вивчення будь-якої іншої культури, яка може викликати у них особистий інтерес, тому важливо не лише “що” вивчається на уроках іноземної мови, але і “як” це робиться. Дотримання принципу домінування проблемних соціокультурних та країнознавчих завдань при навчанні засобами іноземної мови орієнтує, перш за все, на врахування інтелектуального потенціалу студентів на конкретному етапі освіти та рівня їхньої комунікативної освіченості.

Таким чином, вивчення культурного простору, що моделюється за допомогою сучасної навчальної літератури з іноземної мови, і практика соціокультурного/краєзнавчого наповнення занять з іноземної мови показують, що залежно від того, на скільки авторами підручників і вчителями іноземної мови продумуються задачі і зміст культурознавчого збагачення іншомовної практики студентів, на стільки позитивним чи негативним буде ефект іноземної мови як навчального предмета. Серед необхідних умов для динамічного розвитку полікультурної особистості не менш важливими є такі як: інтегрований підхід до культурознавчого збагачення світогляду студентів під час вивчення іноземних мов; орієнтація на полікультурну і білінгвальну освіту; поєднання комунікативно-діяльнісного підходу із міжкультурним підходом протягом вивчення мов і культур. Усе це необхідне для забезпечення державного стандарту підготовки майбутнього вчителя відповідно до його кваліфікаційної характеристики. Отже, культурознавча спрямованість під час формування соціокультурної компетенції майбутнього вчителя англійської мови початкових класів мають перспективне значення і створює передумови модернізації національної системи мовної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бориско Н. Ф. Индивидуальный стиль овладения иностранным межкультурным общением и его моделирование в УМК // Иностранные языки в школе. – 1993. – №3. – С. 26 – 30.
2. Веденина Л. Г. Теория межкультурной коммуникации и значение слова // Иностранные языки в школе. – 1991. – №1. – С. 5 – 10.
3. Миролубов А.А. Культуроведческая направленность в обучении иностранному языку // Иностранные языки в школе. – 2001. – №5. – С. 11 – 15.
4. Ніколаєва С. Ю. Ступенева освіта в Україні та система навчання іноземним мовам. – К.: Ленвіт. – 1996. – 90 с.
5. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иностранному говорению. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
6. Сафонова В. В. Социокультурный подход к обучению иностранным языкам. – М.: Высшая школа, 1991. – 305 с.
7. Яковлева Л. Н. Межкультурная коммуникация как основа обучения второму иностранному языку // Иностранные языки в школе. – 2001. – №6. – С. 4 – 9.